

Duško Prelević

*ONTOLOŠKE I EPISTEMOLOŠKE PRETPOSTAVKE TEORIJA RAZUMEVANJA
DRUGIH¹*

APSTRAKT: U proteklih nekoliko decenija, razvila se intenzivna debata u pogledu toga na koji način razumevamo druga bića i, u vezi s tim, predlagana su različita rešenja. Njihov cilj je da se u potpunosti objasne slučajevi za koje smatramo da smo u stanju da razumemo druge osobe ili pak da se objasni zašto ponekad grešimo kada to pokušavamo da učinimo. U radu se, u cilju boljeg razumevanja čitave debate, ispituju ontološke i epistemološke pretpostavke teorija-teorije i simulacione teorije. Posebna pažnja je posvećena pojmu razumevanja koji je u njima prisutan.

KLJUČNE REČI: razumevanje, teorija-teorija, simulaciona teorija, simulacija.

U proteklih nekoliko decenija, razvila se intenzivna debata u pogledu toga na koji način razumevamo druga bića i, u vezi s tim, predlagana su različita rešenja, poput takozvane „teorija-teorije“ (*the theory-theory*), simulacione teorije (*the simulation theory*), teorije o modelima ličnosti (*the person model theory*), interakcione teorije, narativne teorije, i drugih. Cilj svake od ovih teorija jeste taj da se u potpunosti objasne slučajevi za koje smatramo da smo u stanju da razumemo druge osobe (to čini čitavu debatu interesantnom, jer je izazov za svaku od njih da odgovore na potencijalne kontraprimere) ili pak da se objasni zašto ponekad grešimo kada pokušavamo to da učinimo. Takođe, čini se da je prećutna pretpostavka ovakvih teorija ta da je moguće (barem u dovoljnoj meri) razumeti druge osobe, pri čemu se razumevanje o kome je reč može odnositi i na verbalnu i na neverbalnu komunikaciju, na predviđanje budućih i razumevanje prošlih postupaka (ili odluka), kao i na razumevanje mentalnih stanja različitih vrsta (verovanja, emocija, i tako dalje; videti Spaulding 2016: 263). U radu će se, na

1 Tekst je prezentovan na konferenciji „Razlozi, uzroci i objašnjenja“, koja se održala na Filozofskom fakultetu u Beogradu 29–30. novembra 2018. godine. Napisan je u okviru projekta *Logičko-epistemološke osnove nauke i metafizike* (br. 179067), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

primeru teorija-teorije i simulacione teorije, istraživati neke pretpostavke na kojima teorije razumevanja drugih počivaju, i u tom pogledu najviše pažnje biće posvećeno tome da li se u ovoj debati termin „razumevanje” upotrebljava na isti način.

1 Teorija-teorija i simulaciona teorija

Prema teorija-teoriji, mi razumevamo druge osobe koristeći se narodskim teorijama (*folk theories*) ličnosti, koje se u manjoj ili većoj meri mogu razlikovati od onih teorija koje prihvataju psiholozi². Kao što u svakodnevnom životu primenjujemo narodsku teoriju fizike, tako isto postupamo i kada pokušavamo da razumemo druge osobe. Ovde je, pritom, značenje termina „teorija” dosta permisivno, i može označavati odgovarajući skup povezanih verovanja nezavisno od toga da li su ona povezana nekim principom koji odlikuje naučne teorije ili ne (videti, na primer, Davies and Stone 1998: 53–54).

Teorija-teorija na jednostavan način objašnjava mnoge situacije u kojima se ljudi nalaze, i u kojima na relativno brz i jednostavan način (sa manjim ili većim uspehom) prepoznaju namere drugih. Prigovori koji se upućuju teorija-teoriji obično se sastoje u navođenju primera u kojima se čini da je moguće razumeti druge osobe bez posedovanja bilo kakve teorije razumevanja, te da teorija-teorija preterano intelektualizuje proces razumevanja drugih. U tom pogledu je prirodno tražiti primere u razvojnoj psihologiji, kod dece za koje se smatra da su sposobna da razumeju druge i onda kada nisu ovladala jezičkom i pojmovnom kompetencijom. Jedan od takvih primera je imitacija koju čini novorođenče (*neonate imitation*), a koja se ogleda u tome da je beba, stara svega nekoliko dana, u stanju da imitira neke pokrete lica koje pravi odrasla osoba koju ona vidi iz neposredne blizine. Čini se da su u ovom slučaju deca u stanju da u nekom obliku razumeju osobe čije pokrete lica imitiraju a da pritom ne poseduju nikakvu jezičku ili pojmovnu kompetenciju neophodnu za konstruisanje i najprostije teorije koja bi ih osposobila da razumeju druge osobe.

Pristalice teorija-teorije obično negiraju da ovakvi primeri predstavljaju relevantne primere razumevanja, dok za neke druge primere iz dečje psihologije, u kojima verbalne sposobnosti dolaze do izražaja, smatraju da predstavljaju potvrdu njihove teorije. Jedan takav poznati primer je takozvani test lažnog verovanja (*the false-belief task*; videti Wimmer and Perner 1983; Baron-Cohen, Leslie and Frith 1985; Perner, Leekam and Wimmer 1987), koji ukazuje na to da deca u tačno određenom životnom dobu (sa navršениh četiri godine), razvojem odgovarajućih modula, stiču sposobnost pripisivanja lažnih verovanja osobama koje imaju drugačiji sistem informacija, a koju ranije (sa tri godine) nisu imala, barem ne u smislu da su bila u stanju da tu sposobnost

2 Za kratak prikaz i kritiku glavnih ideja teorija-teorije i simulacione teorije (i nekih drugih teorija), na koje se ovaj odeljak nadovezuje (i neki primeri preuzimaju), videti, na primer, Intervju sa Albertom Nevenom (2017) i Coninx and Newen (2018).

verbalno izraze. Eksperiment je sledeći: Maksi stavlja čokoladu u svoj kredenac i napušta sobu. Zatim ulazi njegova majka i premešta čokoladu u drugi kredenac. Maksi se vraća u sobu s namerom da uzme čokoladu koju je ostavio. Deca kojoj je ovaj scenario prezentovan bivaju upitana na kom mestu će Maksi prvo potražiti svoju čokoladu. Rezultat je takav da deca uzrasta od četiri godine (očekivano) odgovaraju da će je on prvo potražiti na mestu na kom ju je ostavio pre nego što je napustio sobu, dok deca mlađa od četiri godine i starija deca sa autizmom u velikom procentu odgovaraju da će je prvo tražiti tamo gde ju je njegova majka premetila.

Za razliku od teorija-teorije, pristalice simulacione teorije obično smatraju da su primeri imitiranja koje čine deca (za koje se obično smatra da igraju veoma korisnu ulogu u njihovom odrastanju), uključujući i gorepomenute imitacije koje čine novorođenčad, jedna dobra potvrda njihove teorije. Prema simulacionoj teoriji (videti, na primer, Goldman 1992; 2013; uporediti sa Spaulding 2016), mi razumevamo druge osobe tako što simuliramo položaj u kom se one nalaze, ili tako što, kako se ponekad popularno kaže, „ulazimo u njihove cipele”.

Kao što je ranije spomenuto, prednost simulacione teorije u odnosu na teorija-teoriju ogleda se u tome što ne zahteva pripisivanje jezičke ili pojmovne kompetencije kod beba i male dece kojima pripisujemo sposobnost razumevanja drugih (ili to što ne negira da su ona u stanju da u nekom obliku razumeju druge i bez posedovanja takvih kompetencija). Sposobnost za empatiju je očigledno u skladu sa simulacionom teorijom, a neki filozofi smatraju da je ova teorija dodatno došla na značaj nakon otkrića neurona ogledala (*mirror neurons*) i razumevanja njihove uloge. Alvin Goldman (2013: 89), štaviše, smatra da se empatija može odrediti kao javljanje procesa ogledanja (*mirroring process*), što otvara prostora da se simulacija pokuša objasniti pomoću odgovarajućih neuralnih mehanizama.

S druge strane, nedostaci simulacione teorije ogledaju se u tome što se čini da smo u stanju da razumemo druge osobe i onda kada, usled različitih barijera, ne možemo da simuliramo njihov mentalni život. Takvi su, na primer, slučajevi u kojima treba da se razume mentalni život osoba koje imaju određene psihičke probleme (koje, po pretpostavci, onaj ko pokušava da ih razume, nema) ili prilikom pokušaja razumevanja osoba koje pripadaju različitim kulturama i usled toga imaju drugačije obrasce ponašanja. Čini se da je teorija-teorija u takvim slučajevima superiornija. Takođe, čini se da je teorija-teorija lakše primenjiva u okvirima u kojim imamo ograničeno vreme da razumemo više osoba koje međusobno (verbalno ili neverbalno) komuniciraju: na osnovu značenja reči koje te osobe koriste ili opštih uputstava za razumevanje neverbalne komunikacije, lakše ćemo (pre svega, u smislu raspoloživog vremena) biti u stanju da razumemo mentalni život učesnika neke komunikacije negoli kada pokušamo da mentalno simuliramo situaciju svakog učesnika ponaosob. Ovaj drugi metod je u većoj meri dostupan piscima ili režiserima, koji u tom pogledu imaju više vremena na raspolaganju, a u svakodnevnim situacijama čini se da je teže primenjiv.

Neki eksperimentalni rezultati takođe dovode u pitanje prediktivnu moć simulacione teorije. U tom pogledu su poznate varijacije takozvanog Lengerovog efekta (vide ti, na primer, Langer 1975; Davies and Stone 1998: 67), nazvan po psihološkinji Elen Lenger, koji se odnosi na takozvanu iluziju kontrole u pogledu nerealnih očekivanja. Ovde se kao ilustracija može navesti sledeći eksperiment Lengerove: prilikom kupovine lozova za nagradnu igru (cena lozova je ista) jedna grupa ispitanika ima mogućnost da bira koji će loz kupiti, dok u drugoj grupi ispitanici nemaju mogućnost takvog izbora. Zatim se u nekom momentu učesnicima eksperimenta nudi da te iste lozove prodaju. Rezultat je neočekivan za mnoge ispitanike koji pokušavaju da simuliraju proces odlučivanja učesnika u eksperimentu, pošto učesnici iz prve grupe nude prodaju lozova po znatno većoj ceni od učesnika iz druge grupe. To pokazuje da učesnici iz prve grupe imaju nerealnija očekivanja od učesnika iz druge grupe, s obzirom na to da je vrednost lozova koje prodaju, u pogledu šansi da se dobije nagrada, jednaka.

Postoje različiti načini da se poredi konkurentne teorije, a svakako jedan od njih jeste taj da se napravi presek stanja u kome bi se ponudila iscrpna lista relevantnih fenomena i (po svoj prilici, procentualno) ustanovi koja teorija ima veću eksplanatornu snagu u datom trenutku. To je svakako zanimljiv pokušaj koji zahteva detaljniju empirijsku analizu. Druga strategija je po svoj prilici interesantnija filozofima a to je da se preliminarno ispita da li konkurentne teorije dele iste pretpostavke koje su relevantne za njihovo vrednovanje ili ne, i koje su to pretpostavke. U ovom radu će se na ovaj drugi način razmatrati teorija-teorija i simulaciona teorija. Ovaj pristup je, kao i obično, podesniji da bude uvod u dalje vrednovanje eksplanatornih snaga konkurentskih teorija. Takođe, princip neutralnosti – koji se često koristi kao metodološki kriterij prilikom procenjivanja konkurentskih teorija, nalaže da se, *ceteris paribus*, prihvati ona teorija koja je neutralnija u pogledu udaljenih filozofskih ili drugih pitanja (na primer, zakona logike, određenih semantičkih, epistemoloških ili ontoloških pretpostavki, i tako dalje) – smatraće se relevantnim za njihovo vrednovanje.

2 Razumevanje pojma razumevanje

Pojam *razumevanje* se može shvatiti na različite načine, a ovde će se prikazati samo oni aspekti koji su relevantni za raspravu oko prirode razumevanja drugih (za detaljniji prikaz različitih shvatanja pojma *razumevanje*, videti Baumberger, Beisbart and Brun 2017)³. Imajući u vidu to da u raspravama o prirodi razumevanja drugih

3 U istom tekstu (2017: 1–2) se može naći i podsećanje na to da je grčka reč *episteme*, koja se obično prevodi kao „znanje”, značila i „razumevanje”, a da se tek kasnije, u dvadesetom veku (kod logičkih pozitivista), značaj razumevanja u filozofiju nauke uglavnom sveo na psihološku ili praktičnu ulogu koju ono ima u nekom objašnjenju.

pojam razumevanja zauzima centralno mesto, a da se, kao što će u ovom odeljku biti prikazano, on može razumeti na različite načine, razložno je ispitati da li konkurentske teorije razumevanja drugih pretpostavljaju (barem implicitno) neku teoriju razumevanja ili pak nekritički pozajmljuju taj termin iz svakodnevne upotrebe.

Razumevanje se obično kontrastira sa srodnim pojmovima, poput pojmova *objašnjenje, znanje i istina*. Neki filozofi smatraju da se razumevanje može razgraničiti od znanja, shvaćenog u standardnom smislu (kao opravdanog istinitog verovanja)⁴. Razlika je u tome što je tako shvaćeno znanje, za razliku od razumevanja, neuskладivo sa epistemičkom srećom (*epistemic luck*), odnosno situacijama u kojima smo slučajno došli do istinitih verovanja, te da je stoga podložno getijeovskim kontraprimerima (videti Gettier 1963). U tom pogledu je poznat primer koji navodi Džonatan Kvanvig (2003: 197–199). Zamislimo situaciju u kojoj želimo da se informišemo o dominaciji plemena Komanči u južnim predelima Severne Amerike u rasponu od dva veka i da to pokušavamo da učinimo kupovinom jedne istorijske knjige koja se, pored ostalih knjiga iz istorije, nalazi na polici u knjižari. Čitajući knjigu o dominaciji Komanči u datom istorijskom periodu i ispravnim povezivanjem informacija, možemo steći adekvatno razumevanje ovog fenomena⁵. Ipak, to još uvek ne povlači da mi imamo znanje o dominaciji Komanči u datom vremenskom periodu, pošto je moguće da je opravdano istinito verovanje, koje smo u zamišljenom scenariju stekli, proizvod slučajnosti. Na primer, moguć je scenario u kome smo kupili *jedinu* knjigu u kojoj se navode tačni istorijski podaci o dominaciji Komanči u rasponu od dva veka, te da bismo, u slučaju da smo u istoj knjižari kupili neku drugu istorijsku knjigu na istu temu, dobili pogrešne informacije i samim tim ne bismo imali odgovarajuće znanje. Na taj način možemo imati razumevanje bez znanja. Ovaj primer ukazuje na to da je razumevanje u manjoj meri zavisno od spoljašnjih okolnosti nego što je to slučaj sa znanjem, i da se ono prvenstveno odnosi na odgovarajuću sposobnost povezivanja informacija, a ne na to da li smo pouzdanom procedurom stigli do istinitog verovanja ili ne.

Iako Kvanvigov primer sam po sebi ne osporava tezu da je razumevanje, kao i znanje, blisko povezano sa istinom (fakticitetom), neki filozofi smatraju da je moguće imati razumevanje i onda kada su naša verovanja lažna. Na primer, u hipotetičkoj situaciji možemo razumeti zašto je Napoleon bio najveći vojskovođa svoga vremena čak i kada bi nam neki ekspert iz te oblasti (na primer, vojni istoričar) naknadno saopštio da on to zapravo i nije bio, već da je u njegovo vreme bilo i boljih vojskovođa (primer preuzet iz Baumberger, Beisbart and Brun 2017).

4 Ovo pak ne povlači da razumevanje nije neka vrsta znanja (videti, na primer, Janvid 2018), s obzirom na to da i ono omogućava da se na odgovarajući način predvide i rekonstruišu postupci drugih.

5 Kvanvig (2003: 191) ovde ima u vidu takozvano objektno razumevanje (*objectual understanding*), koje se odnosi na razumevanje objekata, a ne iskaza.

Razumevanje se takođe može razgraničiti od objašnjenja s jedne strane i znanja teorije s druge strane. Prema nekim filozofima (videti, na primer, Lipton 2013), razumevanje ne mora imati strukturu eksplicitno navedenog argumenta koju obično pripisujemo objašnjenjima (kao na primer, kod Hempelovog deduktivno-nomološkog modela objašnjenja), i saznajna vrednost razumevanja (na primer, prilikom konstruisanja fizičkog modela kojim se prikazuje kretanje planeta Sunčevog sistema) ne sastoji se u navođenju razloga (eksplanansa) koje, u obliku premisa, navodimo kako bismo opravdali odgovarajući zaključak (eksplanandum), već pre u direktnom uvidu koji imamo posmatrajući dati model. Razlika između znanja teorije i njenog razumevanja najbolje se može videti na primerima u kojima je neko napamet naučio jednu teoriju (ili neke instrukcije), a da, pritom, na primer, nije u stanju da odgovori na pitanje šta bi se desilo kada, kontračinjenički, neka od teza u toj teoriji ne bi bila tačna. U svakodnevnom životu takođe pravimo razliku između učenja napamet i učenja sa razumevanjem.

3 Teorije razumevanja i teorije razumevanja drugih

Imajući u vidu dosadašnja razmatranja koja sugerišu da se razumevanje može shvatiti na različite načine, zanimljivo je videti da li teorija-teorija i simulaciona teorije podrazumevaju isto značenje reči „razumevanje” ili se u tom pogledu razlikuju.

Ukoliko se prisetimo glavne teze teorija-teorije, po kojoj razumevamo druge tako što primenjujemo odgovarajuću narodsku teoriju (konzistentan skup verovanja), možemo postaviti pitanje da li poznavanje takve teorije predstavlja i njeno razumevanje. Imajući u vidu to da teorije, kao odgovarajući (u manjoj ili većoj meri kompleksni) sistemi verovanja, imaju odgovarajuću interpretaciju na osnovu značenja termina koji su u njima sadržani, mentalni termini se mogu posmatrati analogno teorijskim terminima u nauci, čije je značenje određeno ulogom koju oni imaju u datoj teoriji, a čini se da pristalice teorija-teorije smatraju da to i jeste slučaj. Ovo pak vodi prihvatanju vitgenštajnovske slike jezika (iz poznog perioda Vitgenštajnovog stvaralaštva; videti Wittgenstein 1998)⁶, po kojoj razumevanje nekog izraza ili pravila nije unutrašnje psihološko stanje, već pre jedno dispoziciono stanje koje podrazumeva njihovu pra-

6 Teza da i teorija-teorija i simulaciona teorija počivaju na kartezijskom shvatanju svesti može se naći u Radenović 2015: 71. Ova teza se brani u kontekstu debate o postojanju tuđih svesti (*other minds*), u kojoj se, shodno tome kako je Dekart postavio problem, ispituje da li pored naše svesti (čija se egzistencija pretpostavlja), postoje i druge svesti, odnosno da li se kod ljudi koje srećemo „ispod klobuka krije automat” ili ne (videti Descartes 1998: 24). U kontekstu debate oko prirode razumevanja drugih (*understanding others; mindreading*), koja se u ovom radu razmatra, čini se, pak, da pristalice teorija-teorije ne moraju da pretpostave unapred postojanje kartezijske svesti, što otvara prostora za vitgenštajnijsku interpretaciju ove teorije (štaviše, prema onome što je do sada rečeno, ona se čini najuverljivijom).

vilnu upotrebu koja je prihvaćena u jezičkoj zajednici, pri čemu unutrašnja mentalna stanja sagovornika nisu bitna prilikom određenja značenja reči i njihove pravilne upotrebe (videti Greenwood 2007: 136–137)⁷.

Ako je ovaj uvid tačan, onda teorija-teorija nije neutralna u pogledu toga koju jezičku teoriju treba prihvatiti, što se, u metodološkom pogledu, može shvatiti kao određeni nedostatak, tim pre što vitgenštajnovska slika jezika nije opšte prihvaćena među filozofima (za neke prigovore toj teoriji, videti Soames 2003: poglavlje 2). Štaviše, u kontekstu rasprave oko prirode razumevanja drugih, može se reći da vitgenštajnovska slika jezika, po kojoj razumevanje nije neophodno za pravilnu upotrebu jezika, umesto razumevanja psihološkog života drugih ljudi nudi negiranje samog fenomena.

Za razliku od teorija-teorije, simulaciona teorija, po kojoj mi razumemo druge osobe tako što vršimo mentalnu simulaciju situacije u kojoj se one nalaze, ne podrazumeva to da je neophodno prihvatiti vitgenštajnijansku sliku jezika, pošto je, prema ovoj teoriji, razumevanje drugih moguće i kada onaj ko ih razumeva nema jezičku kompetenciju. Simulaciona teorija, pak, nailazi na drugu vrstu problema, prvenstveno na to kako treba razumeti frazu „biti u tuđim cipelama”. Čini se, da je, s jedne strane, ovu frazu potrebno razumeti doslovno, a da je, s druge strane, to nemoguće učiniti. Naime, ako neko pokušava da razume zašto je, na primer, Napoleon preuzeo određene korake u datom istorijskom trenutku tako što pokušava da simulira situaciju u kojoj se on nalazio pre njihovog preduzimanja, i dalje se može tvrditi da u takvoj situaciji ta osoba, a ne Napoleon, donosi odgovarajuće odluke, i tako dalje, i da to nije dovoljno za razumevanje koje se simulacionom teorijom želi postići. U skladu s tim, čini se takođe problematičnim pokušaj simuliranja situacije druge osobe koja se rukuje sa nama, i sličnih⁸. Kako god, čini se da, prema simulacionoj teoriji, razumevanje bar u nekim slučajevima podrazumeva mogućnost simuliranja svesnog iskustva osoba koje želimo da razumemo. U tom pogledu se ponekad kao oblik razumevanja uvodi pojam *shvatanje*, shvaćeno kao (okurentno) mentalno stanje (*mental grasping*) koje odlikuje prisustvo fenomenalne svesti⁹. Ako je to tačno, onda su uslovi za uspešno razumevanje drugih, koje se u simulacionoj teoriji želi postići, u epistemološkom pogledu zahtevniji od onih koji se prihvataju u teorija-teoriji.

Primetno je takođe da se teorija-teorija i simulaciona teorija razlikuju i kada je reč o prirodi uzročnosti: teorija-teorija po svojoj prilici podrazumeva da postoje određene zakonitosti ponašanja (koje odgovarajuća teorija opisuje) pomoću kojih možemo ra-

7 U svom tekstu, Grinvud navodi i alternativna razumevanja teorijskih termina u nauci, poput analoškog razumevanja, koje bi takođe moglo biti relevantno u teorijama razumevanja drugih (videti Greenwood 2007: §3).

8 Primeri ovakve vrste potiču od Džordža Lejkofa (Lakoff 1972; za detalje, videti Ninan 2016), pa se obično nazivaju Lejkofovi slučajevi (*Lakoff cases*).

9 Prikaz o shvatanju kao vrsti (neposrednog) razumevanja može se naći u Baumberger, Beisbart and Brun 2017: odeljak 4.2.2; videti takođe Strevens 2013: odeljak 2.

zumeti druge osobe i predvideti njihovo ponašanje, što nije slučaj sa simulacionom teorijom. Prema ovoj drugoj teoriji, za ispravno razumevanje jedne osobe potrebna je adekvatno simuliranje psihološke situacije u kojoj se ta osoba nalazi nezavisno od toga da li se takva vrsta događaja desila ili se dešava u sličnim okolnostima (videti, na primer, Warren 1999). To nam sugeriše da teorija-teorija i simulaciona teorija pretpostavljaju dve različite teorije uzročnosti: prva je bliža hjumovsko-kantovskom shvatanju uzročnosti, po kome se uzročnost razume kao veza događaja koja postoji shodno odgovarajućim zakonima prirode, dok je druga teorija bliža onim teorijama uzročnosti čije je određenje nezavisno od ovih zakona.

Ova i slična razmatranja sugerišu da teorija-teorija i simulaciona teorija počivaju na različitim pretpostavkama koje se mogu nezavisno testirati, i od kojih umnogome zavisi ishod debate¹⁰. Simulaciona teorija je fleksibilnija od teorija-teorije u pogledu ontoloških pretpostavki, ali je zahtevnija u pogledu epistemoloških pretpostavki koje se odnose na vrstu razumevanja koja se prilikom simulacije tuđih mentalnih stanja traži.

Duško Prelević

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Literatura

- Baron-Cohen, Simon, Leslie, Alan, and Frith, Uta. (1985). "Does the Autistic Child Have a 'Theory of Mind'?" *Cognition* 21: 37–46.
- Baumberger, Christoph, Beisbart, Claus and Brun, Georg. (2017). "What Is Understanding? An Overview of Recent Debates in Epistemology and Philosophy of Science". In: C. Baumberger, C. Beisbart and G. Brun (Eds.), *Explaining Understanding: New Perspectives from Epistemology and Philosophy of Science*. New York and London: Routledge.
- Chalmers, David. (2011). "Verbal Disputes". *The Philosophical Review* 120: 515–566.
- Coninx, Sabrina and Newen, Albert. (2018). "Theories of Understanding Others: The Need for a New Account and the Guiding Role of the Person Model Theory". *Belgrade Philosophical Annual* 31: 127–153.

10 Ovde bi se moglo postaviti pitanje da li je čitav spor između teorija-teorije i simulacione teorije verbalne prirode ili ne. Naime, ako primenimo jedan mogući metod detektovanja verbalnih sporova, koji Dejvid Čalmers naziva „postupak indeksiranja” (*the subscript gambit*), – po kome se ključni termin oko koga postoji spor menja mogućim definicijama i razmatra da li u tom slučaju spor iščezava ili ne (videti Chalmers 2011: 532) – moglo bi se postaviti pitanje da li se ista stvar dešava ako termin „razumevanje” zamenimo različitim određenjima koja su bila prikazana u ovom radu. Čini se, pak, da bi bilo prerano izvoditi zaključak da se ovde radi o verbalnom sporu, pošto je, na primer, moguće da postoje nezavisni argumenti na osnovu kojih bi se moglo pokazati da li su neke od prećutnih pretpostavki (na primer, one koje se odnose na to koju teoriju uzročnosti treba prihvatiti) po kojima se teorija-teorija i simulaciona teorija razlikuju, tačne ili ne.

- Davies, Martin and Stone, Tom. (1998). "Folk Psychology and Mental Simulation". In: A. O' Hear (Ed.), *Current Issues in the Philosophy of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Descartes, Rene. (1998). *Meditacije o prvoj filozofiji*. Beograd: Plato.
- Gettier, Edmund. (1963). "Is Justified True Belief Knowledge?". *Analysis* 23: 121–123.
- Goldman, Alvin. (1992). "In Defense of the Simulation Theory". *Mind and Language* 7: 104–119.
- (2013). "Mirroring, Mindreading, and Simulation". In: A. Goldman (Ed.), *Joint Ventures: Mindreading, Mirroring, and Embodied Cognition*. Oxford: Oxford University Press.
- Greenwood, John. (2007). "Unnatural Epistemology". *Mind and Language* 22: 132–149.
- Intervju sa Albertom Nevenom / Aleksandar Lukić. (2017). *Filozofske studije* 33: 117–125.
- Janvid, Mikael. (2018). "Getting a Grasp of the Grasping Involved in Understanding". *Acta Analytica* 33: 371–383.
- Kvanvig, Jonathan. (2003). *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*. New York: Cambridge University Press.
- Lakoff, George. (1973). "Linguistics and Natural Logic". In: D. Davidson and G. Harman (Eds.), *Semantics of Natural Language*. Dordrecht: D. Reidel Publishing. Co.
- Langer, Ellen. (1975). "The Illusion of Control". *Journal of Personality and Social Psychology* 33: 311–328.
- Lipton, Peter. (2013). "Understanding without Explanation". In: H. de Regt, S. Leonelli and K. Eigner (Eds.), *Scientific Understanding: Philosophical Perspectives*. Pittsburg: University of Pittsburg Press.
- Ninan, Dilip. (2016). "Imagination and the Self". In: A. Kind (Ed.), *The Routledge Handbook of Philosophy of Imagination*. London and New York: Routledge.
- Perner, Josef, Leekam, Susan and Wimmer, Heinz. (1987). "Three-years-olds' Difficulty with False Belief: The Case for a Conceptual Deficit". *British Journal of Developmental Psychology* 5: 125–137.
- Radenović, Ljiljana. (2015). *The Curious Case of Other Minds: Philosophical and Psychological Approaches to Social Cognition and Theories of Autism*. Belgrade: Faculty of Philosophy, University.
- Soames, Scott. (2003). *Philosophical Analysis in the Twentieth Century (vol. 2): The Age of Meaning*. Princeton: Princeton University Press.
- Spaulding, Shannon. (2016). "Simulation Theory". In: A. Kind (Ed.), *The Routledge Handbook of Philosophy of Imagination*. London and New York: Routledge.
- Strevens, Michael. (2013). "No Understanding without Explanation". *Studies in History and Philosophy of Science* 44: 510–515.
- Warren, Dôna. (1999). "Externalism and Causality: Simulation and the Prospects for Reconciliation". *Mind and Language* 14: 154–176.
- Wimmer, Heinz and Perner, Josef. (1983). "Beliefs about Beliefs: Representation and Constraining Function of Wrong Beliefs in Young Children's Understanding of Deception". *Cognition* 13: 113–128.
- Wittgenstein, Ludwig. (1998). *Filozofska istraživanja*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Duško Prelević

**Ontological and Epistemological Assumptions
of Theories of Understanding Others**

(Summary)

In the last few decades, an intensive debate concerning how we understand others has been conducted and, relating to this, different solutions were proposed. All these solutions are aimed at providing a complete explanation of the cases in which we typically hold that we do understand others or at least aim to explain why sometimes we make mistakes when we try to do that. In this paper, ontological and epistemological assumptions of the theory-theory and the simulation theory are assessed in order to clarify the whole debate. Special attention is paid to the notion of understanding embedded in both theories.

KEYWORDS: understanding, the theory theory, the simulation theory, simulation.